

WILLEM DE VLAM

DE MUURSPECHT

Personages

emma

Begin zeventig. Gepensioneerd journalist, met eerste symptomen van het syndroom van Alzheimer.

jakob

Emma's echtgenoot, gepensioneerd gen-bioloog, en onderzoeker.

Plaats en tijd

Het huis van Emma en Jakob, heden, avond.

I

Jakob en Emma spreken de voicemail in van hun zoon Pieter.

EMMA

‘Pieter, het maakt niet uit. Maak je geen zorgen om het geld. Echt niet. Het interesseert ons niet. Kom. Bel nou terug.’

JACOB

‘Kom jongen. Ik snap dat het moeilijk is. Maar je moet je niet schamen. Je hebt het geprobeerd en je hebt gefaald. En dat is rot. Maar dan probeer je het nog eens. Of je probeert wat anders. En dan lukt het je wel. Kom. Laat nou wat van je horen.’

EMMA

‘Pieter. Hoe is het met je? Laat wat van je horen.’ ... ‘Pieter. Dit is je moeder. Ben je daar? Neem eens op als je wilt.’ ... ‘Hallo Pieter. Wil je ons even terugbellen?’

JACOB

‘Wat is er met je aan de hand? Ben je ziek? Waarom bel je niet terug?’ ... ‘Pieter. Je moeder gaat compleet door het lint. Geef een teken van leven.’

EMMA

‘Pieter. Zeg wat. Schrijf wat. Een sms. Een email. Echt, het maakt niet uit. We houden van je. We willen je alleen maar weer gewoon hier hebben. Alsjeblieft.’

JACOB

‘Pieter, je vader. Het is niet *ráár* om je ouders af en toe te spreken. Het is niet een schande. Hele volksstammen vinden het de normaalste zaak van de wereld om te laten weten dat je nog *lééft*. Wat bezielt je in vredesnaam? Denk je dat dit grappig is? Wat...’

Emma probeert hem te sussen.

‘Nee, ik wil het weten! Ben je ziek in je hoofd, Pieter? Is dat het? Moet ik een busje voor je regelen?’

EMMA

‘Pieter, waar leef je van? Ik heb zitten rekenen en ik zit me zorgen te maken of je nog wel boodschappen kunt doen. Dus. Je moet even pen en papier pakken want ik ga je wat informatie geven waarmee je geld kan afhalen bij een Western Union kantoor. Ben je klaar?’

JACOB

‘Pieter. Ik begrijp van je moeder dat je nog steeds elke maand je geld op komt halen. Je leeft dus kennelijk. Luister. Het is belangrijk dat je belt. We moeten je spreken.’

EMMA

‘Pieter. Ik moet je wat vertellen. Maar niet zo. Bel alsjeblieft. Bel me alsjeblieft snel.’

JACOB

‘Piet. Met je vader. Nog een keer.

Ik weet eigenlijk niet meer waarom ik je op de hoogte houd maar goed. Het gaat niet goed met je moeder en we kunnen nu echt niet langer meer wachten. Als je haar nog wilt spreken dan moet je bellen. Het is hier nu zes uur, om elf uur komt dokter de Gees en... Nou ja. Etcetera. Ik heb het nu al zo vaak in dat rotting ingesproken. Het zou je moeder veel plezier doen.

Goed. Verder. Ik zal zorgen dat je je erfdeel krijgt. Dus mocht je je daar zorgen over maken: je krijgt je geld. Je moet er maar mee doen wat je verstandig lijkt. En als ik dood ben krijg je wat er dan over is. En dat is misschien ook sneller dan je denkt. Nou ja.

Ik geloof niet dat we dan verder nog veel te zeggen hebben. Dus. Dag Pieter.’

2

Emma op

EMMA

Het was op vakantie. In de Franse Alpen. We waren aan het wandelen. Onze eerste echte vakantie. Ik had geen deadline.

Jij had eindelijk je proefschrift af. Het was eind jaren zeventig. Pieter was toen acht geworden. En toen vonden jullie die schelp.

JACOB

Ja. We lopen door de bergen en Pieter stapt dapper mee. Halverwege rusten we uit bij een beekje. We kijken naar onze zoon die een beetje rondscharrelt. Dan doet hij een wereldschokkende ontdekking.

EMMA

We zitten te rusten bij een beekje en hij roept opeens 'Pappa, pappa. Er liggen hier schelpen.' 'Oja?' zeggen wij, 'laat eens kijken'. En ja hoor: een stukje steen met versteende schelpen erop. Alsof ze zo uit de zee komen. En één hele mooie. Een soort slakkenhuis.

JACOB

Een ammoniet. Zo heette die.

EMMA

Een ammoniet. Je staat te glunderen. Jouw zoon de ontdekker.

JACOB

Ja, hij had iets heel bijzonders gevonden.

EMMA

Ik zie hem nog op zijn knieën zitten
bij het water. Met zijn neus er bovenop.

Het was jammer dat ik er geen foto van gemaakt heb.

JACOB

Ja, het zag er mooi uit.

EMMA

En jij kijkt hem aan en je... gezicht is helemaal... Alsof je een kado krijgt en je denkt te weten dat het iets is wat je heel graag wou hebben.

JACOB

Een jongetje van acht, met iets raars in zijn handen. Op het randje van iets gewoon raar vinden, vóór hem de hele wereld van 'willen weten hoe het zit'. Het punt tussen iets onbegrijpelijk vinden, en iets alleen maar nog niet begrijpen. Precies het punt tussen onzin en een raadsel. Zo, met zijn tenen op de rand.

EMMA

En je houdt je mond maar ik zie je denken.

JACOB

Vraag het dan. Vraag het dan! 'Hoe komen die schelpen op die berg?' Of: 'Waarom zitten er hier schelpen' Of: 'Jamaar schelpen horen toch bij de zee, pappa?' Zo'n soort vraag. Daar zat ik op te wachten. Een vraag als een los eindje in de wollen trui van de wereld. 'Hoe komen die schelpen op die berg?' Je hoeft de vraag maar te stellen en je kunt het geheim van de hele planeet ontrafelen.

EMMA

Piet begint de steen los te peuteren. Het zand zit hard vastgekoekt. Je vouwt de priem uit je zakmes en geeft die aan hem. 'Doe je voorzichtig?' 'Ja, mama!'

JACOB

Vraag dan: 'Pappa, waarom liggen er hier schelpen?' Schelpen horen bij de zee. Was hier dan een zee? Maar we zijn op een berg. Stond het water dan helemaal tot hier? Waar is al dat water nu dan? Kan het zijn dat deze berg vroeger zeebodem was? Maar hoe komt zo'n berg dan omhoog? Kan een berg groeien?

EMMA

Aan het werk. We moedigen hem aan.

En ik blijf roepen dat hij voorzichtig moet doen. Ik kan het ook niet helpen.

JACOB

Hoe lang duurt het voor je een berg hebt? Lang, heel lang. Miljarden jaren. Dus toen waren er al schelpen? Ja, er waren al schelpen. Maar andere schelpen dan die je nu hebt. Andere schelpen? Hoe kan dat? Waar komen de onze dan vandaan?

EMMA

Er komt beweging in.

JACOB

En zebra's? Waar komen die vandaan? En beren? En wij? Hoe zit dat eigenlijk?

EMMA

Gelukt! Onze zoon heeft het fossiel nu in zijn handen. Hij kijkt ernaar en je ziet hem nadenken.

JACOB

De wereld rafelt verder uit en we komen bij cellen en chromosomen, en genen en de vier letters: ACTG, Adenine, Cytosine, Thymine en Guanine en de taal die ermee geschreven staat en...

EMMA

En onze zoon neemt zijn besluit. Met een enorme zwaai smijt hij het fossiel de berg af. Een paar miljard jaar geschiedenis rolt naar beneden, harder en harder, stuitert op een boomwortel omhoog en slaat na een sierlijke parabool 'pats' kapot tegen de rotsen.

JACOB

'Ik vind het hier stom,' zegt hij, 'mogen we naar huis?'

EMMA

Ja. Laten we maar naar huis gaan.

3

EMMA

Heb jij mijn schriftje gezien?

JACOB

Nee.

EMMA

Mijn schriftje van deze week.

JACOB

Ja, dat begrijp ik. Heb je op tafel gekeken?

EMMA

Ja natuurlijk heb ik op tafel gekeken.

JACOB

En naast je stoel?

EMMA

Ja, ik heb ook naast mijn stoel gekeken.

JACOB

Heb je het nu nodig?

EMMA

Ik wil even wat opzoeken.

JACOB

Wat wil je dan opzoeken?

EMMA

Ik wil gewoon even iets nakijken.

JACOB

Wat dan?

EMMA

Gewoon. Iets.

JACOB

Vraag het anders gewoon aan mij.

EMMA

Ik wil het niet aan je... ik wil gewoon zelf...

JACOB

Okee. Okee. Heb je daar al tussen gekeken? *doelend op een verzameling kaartjes, kado's etcetera*

EMMA

Daar ligt hij niet.

JACOB

Kijk toch maar even.

EMMA

begint, al protesterend, in de kaartjes te kijken Dat heeft toch helemaal geen zin, Jakob. Als ik nu toch al weet dat hij er niet tussen ligt... *raakt afgeleid door de kaartjes*

JACOB

Wat is er?

EMMA

Ik herinner me niet dat er zoveel langs zijn geweest. Sas en Lodewijk. Zijn die geweest? Is Harald geweest? Herinner ik me niets van. Dat is toch erg? Vonden ze het gezellig? Nee zeker. Natuurlijk niet. Het is ook niet gezellig. Dat Hein geweest is... geen flauw benul. En die man heeft me alles geleerd. Ik heb hem verafgoed. Met z'n stinksigaren en z'n fles cognac per dag. En goede stukken schrijven. Nog steeds. En Melissa. Is ook geweest. Dit is haar boek. Heeft ze het eindelijk af gekregen. Goed hoor. Mooi uitgegeven, wel. Jammer dat ik het niet meer kan lezen. Die deadline heeft ze gemist.

JACOB

Heb je de opdracht gezien?

EMMA

Voor mij. Dat is leuk. 'Voor alle Dode Beren.'

JACOB

Lief van haar.

EMMA

Ik wist niet meer dat ze langs was geweest.

JACOB

Geeft niet.

EMMA

Wanneer was dat?

JACOB

Maak je er nou niet druk om.

EMMA

Wanneer was het?

JACOB

Vanmiddag.

EMMA

Ik wil mijn schrift.

JACOB

Okee. Okee. *zoekt verder* Wat betekent het eigenlijk? 'Voor de dode beren.'?

EMMA

Wat zeg je?

JACOB

In het boek van Melissa. 'Voor Emma, voor alle Dode Beren.'

EMMA

Beren. Mannelijke varkens. Dat komt van toen ze begon op de redactie. Ze was toen nog heel bescheiden en ze liet zich veel te makkelijk door al die kerels in de hoek zetten. En toen heb ik tegen d'r gezegd: 'Als je een beer op de weg ziet moet je juist niet stil gaan staan. Nee, juist flink gas geven.' Vandaar dode beren. Langs de weg. Snap je?

JACOB

Ja, ik snap 'm. Grappig.

EMMA

Je geeft er geen Oscar voor maar het helpt je de dag door. *na even* Ik ben bang

JACOB

Ja. Dat weet ik.

EMMA

Stom hè? Ik ben gewoon bang.

JACOB

Ik weet het.

EMMA

Ik denk de hele tijd: kunnen we het niet morgen doen? Of volgende week? Dan voelt het vast veel beter. Heb ik er misschien zelfs zin in!

JACOB

We kunnen best nog wat uitstellen.

EMMA

Nee. Dat gaat niet. Dat gaat echt niet meer. Dat weet ik best.

JACOB

Een paar dagen maakt toch niet...

EMMA

Ja, en straks is het te laat, en wat dan? Dan kan het niet meer. En voor je het weet ga ik de hele dag zo slaafs achter je aan lopen, en als je een keer de kamer uit gaat ga ik om je roepen, en ik ga in het openbaar zitten masturberen en mijn poepluiers boven mijn hoofd rondslingeren, en je elke minuut vragen: *papagaaiërig* 'Is het al theetijd? Is het al theetijd? Is het al theetijd? Is het al...'

JACOB

vindt het genoeg Ja, dank je wel.

EMMA

Eerst was het als ik geen boeken meer kon lezen. Geen dag langer. Weet je nog? Dat hadden we gezegd. En wanneer heb ik voor het laatst een boek gelezen? Een écht boek? Zoals deze van Melissa? Maar ik durfde niet. En toen heb jij wat detectives

gekocht en dat lukte nog net.

En toen deden we net alsof dat óók telde. Alsof we van begin af aan gezegd hadden dat dát de grens was. Maar dat was niet zo. Ik durfde gewoon niet. En toen ik die detectives niet meer kon volgen, verschoven we de grens nóg een stukje. En nóg een. Als ik geen verhaal meer kan lezen. Als ik films niet meer kan volgen. Als ik de krant niet meer kan lezen. Als ik strips niet meer kan lezen. En straks kan ik Nijntje niet meer volgen. En je kunt iemand die Nijntje niet meer kan volgen niet een spuitje geven. Dus we moeten Nijntje vóór zijn. Maar ik wilde gewoon niet. Ik was gewoon nog lang niet klaar. Ik moest nog van alles doen. Ik zou nog van alles doen. Ik moest mijn boek nog afmaken. Mijn boek over Brezjnev. Dat moest ik nog dóen. Dat zou ik nog schrijven. Na mijn pensioen zou ik dat schrijven. Ik was nog lang niet klaar! En waar is Pieter, verdomme? Waarom is hij niet hier? Waar heb je verdorie anders kinderen voor?

4

EMMA

Ik wil mijn schrift.

JACOB

Ja.

EMMA

Help dan zoeken.

JACOB

Ja. Ik kijk al.

EMMA

Straks weet ik niet meer wat ik wilde opzoeken.

JACOB

Dan schrijf je dat even op.

EMMA

Dat kan niet, want ik heb mijn schriftje niet.

JACOB

Dan schrijf je het ergens anders op.

EMMA

Waarop? Moet ik het in de tafel krassen? Met lippenstift op de muren? Ik wil mijn schrift! Ik wil gewoon...

JACOB

Heb je hier al tussen gekeken?

EMMA

Waarom... Hoe zou het daar moeten komen?

JACOB

Ik ben gewoon systematisch.

EMMA

Maar je systeem deugt niet.

JACOB

Ik heb je hier met je schrift gezien. Heb je naast je stoel gekeken?

EMMA

Ligt hij niet.

JACOB

Heb je het nu nodig?

EMMA

Ik wil het graag hebben.

JACOB

Goed. Tuurlijk. Maar... Je kunt het ook gewoon aan mij vragen.

EMMA

Ik wil het niet aan je... ik wil gewoon zelf...

JACOB

Emma, hij heeft niet gebeld. Je bent het niet vergeten. Hij heeft gewoon niet gebeld.

EMMA

O. Okee. Als hij belt, hè...

JACOB

Probeer er nou maar niet op te hopen.

EMMA

Maar als hij belt...

JACOB

Áls hij belt.

EMMA

Áls hij belt, wil je dan... je moet hem niet meteen een snauw geven, als hij belt. Ik weet dat je daar zin in hebt, maar je kunt dat beter niet doen. Hij vindt het al moeilijk genoeg om ons te spreken, dan moet jij hem niet ook nog eens de huid vol gaan schelden.

JACOB

Ik wil hem helemaal niet... nou ja, vooruit... maar ik wil hem net zo graag zien en net zo graag spreken als jij. Ik geloof alleen niet meer dat het gaat gebeuren.

EMMA

Hij weet toch dat het vandaag is?

JACOB

Ja, als hij zijn email leest. En zijn post. We hebben aangetekende brieven gestuurd. We zijn er naar toe gegaan en hij heeft zich niet laten zien.

EMMA

Hij belt vanavond. Ik weet het zeker.

JACOB

Zeg dat nou niet...

EMMA

Ja, verdorie! Dat kan ik toch niet helpen? Ik ben zijn moeder. Moeders willen gebeld worden. Dat zit er nu eenmaal in en dat kan ik niet op commando aan of uit zetten.

JACOB

Nee, natuurlijk niet.

EMMA

Het is een goeie jongen. Ik weet dat jij dat niet altijd zo ziet, maar... Het is een goeie jongen.

JACOB

Hij is geen jongen meer. Hij is veertig. Maar... maar goed.

EMMA

Er zit geen kwaad in.

JACOB

Misschien niet. Misschien wel.

Weten wij veel.

EMMA

Hoe kun je dat nou zeggen?

JACOB

Hoe kun jij nou zeggen dat er geen kwaad bij hem in zit. Hij zit aan de andere kant van de wereld. Weet jij wat hij uitspookt? Weet jij dat?

EMMA

Nee.

JACOB

Nee. Niet zo veel vermoedelijk. Waarschijnlijk doet hij helemaal niks, maar het kan ook iets heel slechts zijn. Weten wij veel!

EMMA

Doe niet zo raar.

JACOB

Waarschijnlijk zit hij alleen maar op zijn krent pils te drinken. Maar je weet het niet.

EMMA

Nou ik wel. En hou er nou over op. Ik vind het niet leuk.

JACOB

Ik ook niet. Ik vind het ook niet leuk!

We hebben toch alles goed gedaan? We hebben toch alles... We hebben toch van hem gehouden? We hebben hem toch gestimuleerd, en aangemoedigd? We hebben hem toch altijd geholpen? Als het niet goed ging op school hebben we hem gewoon naar bijles gestuurd. Maar we hebben hem er niet op aangekeken. Hij mocht alles worden wat hij wilde. En zelfs toen dat onroerend goed bleek te zijn, hebben we hem gewoon gezegd: 'Goed jongen. Als jij dat wil, moet je dat doen'.

EMMA

Nou, dat ging niet van harte. Je vond het verschrikkelijk.

JACOB

Ja, natuurlijk! Vastgoed! En niet eens om daadwerkelijk iets te bouwen. Nee, dan zouden mensen er nog wat aan hebben.

Maar als speculant. Alleen maar omdat het toevallig de snelste manier was om geld te verdienen. En ja, ik werd daar onpasselijk van. Gewoon gokken. Er op

gokken dat prijzen omhoog of omlaag gaan. En vooral omlaag. Wie doet dat nou?

Dat is toch geen beroep?

EMMA

Hij voelde zich gewoon aangetrokken tot die wereld. Dat kan ook.

JACOB

Precies. Precies! Hij wilde erbij horen! Hij wilde succes maar niet ergens goed in worden. Hij is ambitieus maar hij heeft geen ambitie. Dat was het probleem.

EMMA

Nee, het probleem is dat jij neerkijkt op iedereen die geld wil verdienen. Jij vindt dat iets voor domme mensen.

JACOB

Nee, ik vind het een dom doel, dat is wat anders.

EMMA

sarcastisch Oja, nee inderdaad. Een wereld van verschil.

JACOB

We hebben hem toch geld gegeven? We hebben toch geïnvesteerd in die onderneming van hem? Met z'n prospectussen?! 'Betoverende toekomst in Thailand', 'Het hart van de Tijger-economie'. Ammehoela. Maar we waren solidair. We hebben hem het geld gegeven. En hij stuurt het naar de Tijgers en vliegt er dan zelf achterna. Maar de wielen waren nog niet ingetrokken of de Thaise munt viel als een baksteen uit de lucht. Die munt knetterde de diepte in. Zo hard viel die munt dat hij rood gloeide van de luchtweerstand. Een vallende ster met een staart van brandende bankbiljetten. En toen die munt de grond raakte, maakte het zo'n knal, dat heel Azië ervan omwaaide.

En onze zoon, het financieel genie, zit hoog in de lucht in een aluminium buis, elf uur lang Disney films te kijken, en weet van niets.

EMMA

Ja. Die dingen gebeuren. Hadden we ons maar beter in moeten lezen.

JACOB

En nu zit hij daar en hij doet niks, presteert helemaal niks, en hij is nog te belazerd om ook maar een kaartje te sturen als zijn moeder...

EMMA

Ik wil dit gesprek niet nóg een keer voeren. Als je hem maar niet... het zou me verdriet doen als je...

JACOB

De deur is open. De bel doet het. De telefoon is opgeladen. Als hij nu een teken van leven geeft huil ik tranen van geluk en sluit ik hem in mijn armen.

EMMA

Mooi. Mooi.

5

JACOB

Goed...

EMMA

Ja.

JACOB

Heb je zin om iets te eten?

EMMA

M'n galgenmaal.

JACOB

Hè gezellig.

EMMA

Het is gewoon raar. Dit. De laatste... avond. De laatste maaltijd. Ons laatste gesprek. De laatste... alles.

JACOB

Ja.

EMMA

Hoe moeten we dat nou doen? Hoe moet je die dingen doen. Je tanden poetsen voor het laatst. Hoe doe je dat?

JACOB

Je doet het denk ik maar gewoon.

EMMA

En waar moeten we het over hebben? Emma, wat heb jij vandaag meegemaakt?

Geen idee, wat heb ik vandaag meegemaakt? Ik weet precies wat er tien jaar geleden is gebeurd, maar vandaag...

JACOB

Dan hebben we het toch gewoon over tien jaar geleden. Toen gebeurde er trouwens ook veel meer.

EMMA

Maar moet dat nou echt? Daar hou ik gewoon niet van, dat weet je toch? Ik hou niet van terugkijken. Ik denk liever aan morgen. Alleen... ja.

JACOB

Morgen is er niet.

EMMA

Nee.

EMMA

Ja.

JACOB

En vandaag is...

EMMA

Wazig.

JACOB

Tsja.

EMMA

En vroeger was trouwens ook niet alles.

JACOB

Nee.

EMMA

Trááág. Alles ging zo lángzaam.

JACOB

Verschrikkelijk. Je moest overal fysiek naar toe. Als je even iemand zijn data wilde bekijken moest je in de trein stappen. Weer een hele dag naar de maan.

EMMA

Door de telefoon je artikel moeten dicteren aan de redactie. En dan Russische namen moeten spellen aan de tiepmiep van dinsdagochtend.

JACOB

Maanden moeten wachten om een paar dagen 'de' computer te mogen gebruiken.
En dan een dag moeten wachten tot hij uitgerekend was.

EMMA

Er gebeurde zo afschuwelijk weinig in een dag. Het was zó saaaai.

JACOB

Gelukkig losten jullie dat vaak op met alcohol.

EMMA

Ja, maar dat werd ook saai. Alles was saai. Jij was ook heel saai.

JACOB

Ik was verschrikkelijk saai.

EMMA

Jij wou alleen maar in je laboratoriumpje zitten.

JACOB

En jij wilde alleen maar thuis naar het nieuws luisteren.

EMMA

Luisterde jij maar eens een keer mee. Jij wist niets van de wereld. Je las in de krant alleen de wetenschapsbijlage.

JACOB

En Ollie B. Bommel.

EMMA

Je begreep zeker de helft van mijn grapjes niet. Je was alleen maar bezig met die kleine wriemeldingetjes onder je microscoop. En je was braaf. Zó braaf. Zeker toen ik je net leerde kennen. Man. Hoe jij mij probeerde te versieren... 'Heb je misschien zin om een glaasje ranja te gaan drinken?'

JACOB

Ik heb het nooit over ranja gehad.

EMMA

Lood om oud ijzer, want ik ging niet mee. Ik ging naar feesten met boomlange roeiers met schatrijke vaders en armen zo dik als jouw hele ribbenkast. Je was kansloos.

JACOB

Ik probeerde van alles. Ik kwam met het ene plan na het andere. Mooie, romantische uitjes geregeld. Varen op de Amstel. Verantwoorde Franse films in de bioscoop. Nee, hoor. Mevrouw hing liever aan de harige armen van haar watergorilla's.

EMMA

Ik vond ze gewoon lekker. En zij vonden mij lekker. Heerlijk.

JACOB

Precies! Ze vonden je lekker. Een lekker kittig ding, vonden ze je. Voor éven. Een maand of wat en dan belden ze plotseling niet meer op, nietwaar? Dan zag je ze opeens met een heel ander soort meisjes in de weer. Meisjes die goed konden koken. En naaien. Meisjes die nooit grappen maakten die hun mannen niet begrepen. Die geen zwarte vingers hadden van het krantenlezen. Die nylons kochten in plaats van typemachinelint. En die droomden van kirrende baby's, en niet van tierende hoofdredacteurs. En met die meisjes in hun bootje, verdwenen je stoere roeiers over de horizon. En jij keek ze na op de kade. En toen keek je naar beneden, want je hoorde wat klotsen. En wie dobberde daar?

EMMA

Was het echt zó hopeloos? Zat er dan echt niets anders op?

JACOB

Je was nog niet overtuigd. De situatie vroeg om een meesterzet. Gelukkig zit ik daar vol mee. De Amerikaanse president kwam naar Europa, en je was vast van plan om je die dagen op te sluiten op je studentenkamer met de radio van je hospita. Dat was natuurlijk niks. Dus ik schraap al mijn spaargeld bij elkaar, ritsel een auto, ik bel bij je aan en ga zo nonchalant tegen die auto aan leunen. Met mijn hoed zo schuin op mijn hoofd. Jij doet open, ziet me staan en ik zeg: 'Emma, pak je paspoort. We gaan naar Berlijn.'

EMMA

En het zelfvoldane gezicht dat je erbij trekt...

JACOB

We overnachten in een schmutzig hotel in Keulen, wel keurig twee kamers. En de volgende dag rijden we door naar Helmstädt. En daar worden we van voor naar achter, van onder tot boven gecontroleerd door chagrijnige Volkspolizei, en rijden we door de corridor naar Berlijn, keurig binnen de tijd die ons door die zelfde chagrijnige Vopo's gegeven was.

En dan staan we daar. Op het Rudolph-Wilde-Platz voor het gemeentehuis van Berlijn. Met 450.000 anderen te wachten op de president. En daar is hij:

EMMA

John Fitzgerald Kennedy.

JACOB

En bij 'Ich bin ein Berliner' geef je me onze eerste zoen. Want voor dat soort teksten ben je gekomen. En bij 'Let them come to Berlin' kus je me nog eens, want die eerste smaakt naar meer. En dan wil ik jou eens kussen, maar dat mag niet want je wilt eerst de rest van de toespraak horen. Maar daarna blijven we staan zoenen en praten en zoenen tot alle 450.000 toehoorders het plein verlaten hebben, en het middelpunt van de planeet zich weer naar een andere plek heeft verplaatst.

We gingen terug naar het hotel en toen zei je:

EMMA

zwoel Zeg die tweede kamer maar op.

6

EMMA

Ik heb zin in een sigaret.

JACOB

O. Die heb ik niet in huis gehaald.

EMMA

O. Geeft niet.

JACOB

Zal ik een pakje voor je gaan halen?

EMMA

Nee. Laat maar.

JACOB

Ik doe het zo, hoor.

EMMA

Nee. Laat maar. Ik ben tenslotte gestopt. Oudjaar 1999 mijn allerlaatste gerookt.

Mocht niet meer van jou, immers.

JACOB

Ja. Dat is waar.

EMMA

Was slecht voor mijn gezondheid, immers.

JACOB

Ja. Dat is gezegd.

EMMA

Máár ik heb wel véúl meer energie

JACOB

Weet je wat het was? Het was gewoon zo ordinair.

EMMA

Er was niets ordinairs aan mijn sigaretten.

JACOB

Dan was het de manier waarop jij ze rookte. Had iets heel vulgairs.

EMMA

Dat was niet ordinair. Dat was zelfbewust met een vleugje erotiek.

JACOB

Ja. Ik denk dat het de erotiek was die het zo plat maakte. Jij kon er echt op een ronduit onbehoorlijke manier aan zitten lurken.

EMMA

Ach doe niet zo raar, dat was gewoon sexy. Ik was gewoon een stoere diva met zo'n peuk en jij kon dat niet aan.

JACOB

Je hing er ook op een puberale manier je identiteit aan op. Jij was met nadruk journalist. Dan ging je er zo mee zitten achter je typemachine, met die peuk zo bij je slaap, dat je bijna je haar er mee in de fik stak, en dan ging je zitten nadenken.

EMMA

Ja.

JACOB

En ik kon aan je zien dat je dat allemaal van iemand had afgekeken.

EMMA

Ach, flauwekul.

JACOB

Van een kaalkop, waarschijnlijk. Onuitstaanbaar was je dan. 'Niet tegen me praten! Ik moet nadenken!'

EMMA

Nee, jij was een feest als je aan het werk was. Met je verstrooide-professor-act. 'O, kwamen de schilders vandaag? O, ben ik mijn sleutels weer vergeten? O, moest ik mijn zoon niet een uur geleden van school halen?'

JACOB

Och, kom nou toch, dat is maar één keer gebeurd.

EMMA

Minstens drie keer.

JACOB

Ja, maar die andere twee was hij oud genoeg om zelf thuis te komen.

EMMA

Zie je!

JACOB

Het was belangrijk werk!

EMMA

Het mijne dan?

JACOB

Ja, maar het mijne was interessant. Jij was de hele tijd met die soviets bezig, en dat was wel spannend, begrijp me niet verkeerd. Maar eigenlijk moest je gewoon bijhouden welke psychopaat er nu weer aan de macht was gekomen. En dat wisselde zich zo periodiek af en er veranderde per saldo heel weinig.

EMMA

Nee, jij was lekker bezig met je kikkervissen. Had je heel misschien wel het gen gevonden dat eventueel misschien iets, je wist niet wat, te maken kon hebben met geknakte kikkervissenstaarten. Jaren mee bezig. Bakken met geld gekost. Bleek niet het goeie gen te zijn.

JACOB

Wel mee in 'Nature' gekomen.

EMMA

O, meneer is met een stukje in een blaadje gekomen. Knap hoor! Goh, dat is mij nou nog nooit gelukt. Of wacht. Ik lieg. Toch wel. Dertig jaar lang elke week. Dat was het.

JACOB

Kwantiteit en kwaliteit, lieve schat.

EMMA

verlangend O, ik heb zo'n zin om er weer op uit te gaan.

JACOB

Wat bedoel je?

EMMA

Nog één keer een stuk schrijven. Nog één keer de straat op, mijn weg vinden, zoeken naar een verhaal, kijken wie er praten wil. Wie heeft er wat gezien? Wie heeft er wat gehoord?

JACOB

Vind je het niet genoeg, zo?

EMMA

Nee, natuurlijk niet.

JACOB

Echt niet?

EMMA

Ik had zo graag nog één goeie... nog ééntje om het af te maken. Iets over Roemenië. Daar ben ik eigenlijk nooit aan toe gekomen. Of Oekraïne, daar liggen de verhalen voor het oprapen. Corruptie, onderdrukking. Daar wilde ik zo graag nog iets over doen. En mijn Brezjnev-boek. Komt er ook niet meer.

JACOB

Dus je wilt het liefst weer in je autootje stappen. En naar het oosten rijden.

EMMA

O, ja, zo graag.

JACOB

Geheime diensten van je af schudden.

EMMA

Ja!

JACOB

Met wildvreemde kerels afspreken in parken en parkeergarages en verkrotte gebouwen.

EMMA

O, ja, mag ik?

JACOB

Hoe vaak ben je niet door corrupte agenten aangehouden en opgesloten? En wij moesten thuis maar hopen dat je weer heel thuis kwam.

EMMA

Ach, dat hoorde erbij. En ik had mijn perskaart en mijn paspoort. Ze konden me niks maken.

JACOB

Ja, dat heb jij nooit geloofd en ik ook niet.

EMMA

Ik kon toch niet thuis blijven zitten... Ik verdraag dat nu ook maar nauwelijks. Verschrikkelijk. Ik ben zo totaal... zo – Zo totaal... zonder... invloed. Zonder... hoe zeg je dat.

Als ik vroeger op Buitenlandse Zaken kwam deden ze het voor me in hun broek. Nu krijg ik een glaasje water en vragen ze of ze iemand voor me kunnen bellen. Toen ik net begon waren ze zo – ... zo – ... kinderachtig, daar. Zaten ze met hun broodjes kaas over Russen te praten alsof ze in een James Bond-film speelden. En aan de andere kant de hippies. De Che Guevara-fans. Die alle soviet propaganda voor zoete koek slikten. Communisten die wapens begroeven in de achtertuin voor als de revolutie kwam. Er waren zoveel idioten zoveel onzin aan het uitkramen. Maar ik ging ernaartoe. Ik ging Het IJzeren Gordijn door. Ik ging met de kolonels praten én met de dissidenten. En voor de kolonel nam ik Marlboroughs mee om de tong los te maken, en voor de dissidenten verboden boeken. En ik nam boeken mee terug. Met mijn hart kloppend in mijn keel door de grensposten rijden met de losse pagina's in mijn onderbroek, plakkend tegen mijn billen. Zodat ze hier konden lezen wat er daar geschreven werd. En ja, dat maakte verschil. Dat veranderde iets. En ook wat ik zelf schreef veranderde wat. Want ik kon aan ze zien dat ze het gelezen hadden, bij BuZa. Stoven uit elkaar als muizen in de voorraadkast als ik het gebouw binnenkwam.

JACOB

De kat was terug van weggeweest en ze stond op de voorpagina.

EMMA

Ja. O, dat is zo lekker. Je stuk voorop de krant zien en weten dat je de wereld veranderd hebt. Je hebt in je eentje het hele zaakje een flinke lef gegeven en nu ziet die planeet er anders uit dan daarvoor. Dat is...

JACOB

Dat is sexy.

EMMA

Ja. Dat is nou echt sexy. Je zit de hele dag te tikken. Tik tik tik te hameren op je schrijfmachientje. En je duwt met elke aanslag van je vingertoppen de wereld een heel klein beetje voor je uit, in de richting waar je naar toe wilt. En soms schiet ie ineens vooruit. Soms geeft die planeet ineens mee. Schiet hij zo hard vooruit dat je bijna van je stoel lazert.

JACOB

En dan kunnen zeggen dat jij méé hebt geduwd.

EMMA

Ja. Dat is het mooiste.

JACOB

En dat is niet genoeg?

stilte

Is dat niet genoeg, Emma?

EMMA

Misschien. Ik weet het niet. Misschien wel.

7

EMMA

Weet jij waar mijn schriftje is?

JACOB

Heb je in de la gekeken?

EMMA

Ja, gevonden! *leest* Ik moet nog een bedankkaartje schrijven voor dokter de Gees.

JACOB

Ja, dat is aardig om te doen.

EMMA

Voor zo'n jongen is het ook niet makkelijk.

JACOB

Nee.

EMMA

Het is tenslotte niet alsof je een kat afmaakt. Tenminste, dat mag ik hopen.

JACOB

Katten schrijven geen bedankbriefjes.

EMMA

Bij een vuurpeleton geven ze er altijd één een losse flodder. Zodat je altijd kan denken dat het niet jouw schot was. Die luxe heeft hij niet. We kunnen niet vijf dokters vragen om een spuit te komen zetten. Of kan wel... maar... dat dekt de verzekering vast niet. *zet zich aan het werk* Ik weet niet wat ik schrijven moet.

JACOB

Wat is er mis met gewoon 'dankjewel'.

EMMA

Maar dan is het net alsof hij me iets geeft waar ik heel blij mee ben. En dat is helemaal niet zo.

JACOB

Nee.

EMMA

Ik ben er helemaal niet blij mee. Ik ben helemaal niet... Ik wil helemaal niet... Ik ben helemaal niet dankbaar! Waarom moet ik godverdomme ook nog dankbaar zijn?!

JACOB

Ik weet het.

EMMA

Weet je dat? Hoe weet je dat? Hoe weet je hoe het is? Ik weet niet hoe het is. Ik weet alleen maar dat ik het godvergeten oneerlijk vind!

JACOB

Emma...

EMMA

Ja, ik weet heus wel dat die arme de Gees er ook niks aan kan doen. Laten we vooral redelijk blijven.

JACOB

Emma...

EMMA

Ik wil niet. Ik wil gewoon niet.

JACOB

Dan doen we het niet. Dan drinken we een glas wijn met hem en dan gaat hij naar huis. Dit is niet iets waar we beleefd over hoeven zijn.

EMMA

Nee. Nee. Ik ben gewoon bang.

JACOB

Als je het liever morgen wilt doen, dan kan dat. Of overmorgen. Of volgende week.

En als je het helemaal niet meer wilt doen, dan kan dat ook. Dan help ik je. Dan help ik je de rest van je leven. Dan verzorg ik je en dan pas ik op je, en dan sleep ik je overal mee naar toe en ik vermaak je. En niet omdat het moet, maar omdat ik het wil. Omdat jij mijn vrouw bent. Omdat je bij mij hoort. En ik bij jou – ...

EMMA

onderbreekt Maar dat wil ik niet!

JACOB

gaat door ... – en als je vanavond weggaat, dan help ik je ook. Dan hou ik je hand vast. Dan wens ik je welterusten en geef ik je een zoen en dan blijf ik bij je tot het laatst. En misschien... misschien ga ik wel met je mee.

korte stilte

EMMA

Wat zeg je?

JACOB

Dat ik misschien wel met je mee ging...

EMMA

Wat bedoel je daar precies mee?

JACOB

Wat denk je dat ik daarmee bedoel...

EMMA

Ben jij nou helemaal belazerd?

JACOB

Ik denk er alleen over. Ik weet het nog niet zeker.

EMMA

Hoe haal je het in je hoofd?!

JACOB

Ik... Het leek me...

EMMA

We gaan hier niet een beetje met z'n tweeën liggen versterven.

JACOB

Nou, zo had ik me dat ook niet...

EMMA

Nee! Helemaal niets daarvan! Ik vind dat zo kitsch.

JACOB

Wat heeft dat er nou weer mee te maken?

EMMA

En dan met kaarsen en rozenblaadjes eromheen, zeker! Gadver! Je bent toch geen puber meer. Hoe oud ben je nu? Tweeënzeventig? Ga je schamen.

JACOB

Ik heb nog geen beslissing genomen.

EMMA

En wanneer wou je dat doen? Tegelijk met mij? Wacht je tot ik al de pijp uit ben?

JACOB

Het laatste, dacht ik.

EMMA

Nee!

JACOB

Als we weer alleen zijn.

EMMA

Ik wil het niet hebben. Jij moet door.

JACOB

Ik wil helemaal niet door!

EMMA

Wat heeft dat er nou mee te maken?

JACOB

Wat kan ik nu nog beginnen? Ik heb in geen jaren meer een lab van binnen gezien. Ik ken niemand meer. Ik loop hopeloos achter met de literatuur.

EMMA

Nou, dan ga je maar colleges volgen.

Ben je een jaar mee zoet. Tegen de tijd dat je klaar bent ben je eroverheen.

JACOB

Denk je dat? Denk je dat echt?!

EMMA

Nee, natuurlijk niet!

JACOB

Nou, zeg dan ook niet zoiets achterlijks! Ik kan toch godverdomme... wat moet ik nou?! Wat moet ik?! Er is toch niks? Er is helemaal niks meer voor mij.

EMMA

Ach, doe niet zo melodramatisch. Er is zat. Er is wetenschap, er is literatuur, er is muziek, er is toneel, ga je daar ook weer eens naar toe. Er zijn vrouwen. Vrouwen in overvloed. Een lekkere jonge weduwnaar zoals jij, ze zullen in de rij staan.

JACOB

Emma, alsjeblieft...

EMMA

Ik hóór ze al rond het huis sluipen, de hyena's. Met hun dunne lippen geveerd en hun gerimpelde borsten omhooggesjord en grote bakken troostvoer in de aanslag. Tonijnsalade en bitterkoekjespudding. En dan duwt er één d'r slipje door de bus.

JACOB

Emma, ik weet het gewoon niet. Ik weet niet wat ik ga doen. Ik weet alleen dat het leven zonder jou me een vreugdeloze en nodeloos gerekte bedoening lijkt. Er lijkt me helemaal niks aan. Ik ben ergens bereid om het te proberen, zoals ik nog steeds elk jaar blauwe kaas probeer, maar ik weet wel al vrij zeker dat ik het toch niet te vreten vind. Dus waarom zou ik mezelf er doorheen slepen?

EMMA

Omdat dat moet!

JACOB

Dat is geen reden.

EMMA

Jawel, dat is het wel. Je moet nog van alles. Je moet nog genen vinden. Je moet nog een boek schrijven. Je hebt nog een zóón.

JACOB

Welke zoon. Zie jij een zoon? Ik zie hier geen zoon.

EMMA

Die heb je wel! En je moet er voor hem – ...

JACOB

onderbreekt Het spijt me. Maar straks ben je er niet meer. En als je er niet bent heb je ook niks te vertellen.

even stil

EMMA

Is dat zo?

JACOB

Dat is zo.

EMMA

Jaja. En dan sterf ik dus ongelukkig. Door jou.

JACOB

Och, kom op.

EMMA

Nee, jij negeert bewust mijn laatste wensen. Uitingen van diepe verlangens.

En daardoor zal ik helaas verteerd door verdriet sterven. Op het allerlaatst verlaten door mijn man.

JACOB

Doe niet zo idioot.

EMMA

Ik meen het.

JACOB

Ben je nou...

EMMA

Ja. Denk je dat je je daar niet schuldig over gaat voelen, of zo? We zijn krap aan vijftig jaar getrouwd. En dan doe je me zoiets aan.

JACOB

Emma...

EMMA

Nee, niks 'Emma'! Dit is mijn laatste avond. Straks ben ik dood. En je kan me heel gemakkelijk gelukkig maken. Een paar beloftes. Dat is alles.

JACOB

Beloftes kun je breken.

EMMA

Jij niet. Deze niet. Ze kijken elkaar even aan.

JACOB

Dit is gemeen.

EMMA

Beloof me dat je op Piet blijft wachten.

JACOB

Goed.

EMMA

Je moet het elke maand proberen. Je moet hem elke maand bellen. En aardig blijven. En als hij komt moet je hem omhelzen. Beloof het.

JACOB

Okee.

EMMA

Okee, wat?

JACOB

Dat belooft ik.

EMMA

Mooi.

EMMA

En je moet wat nuttigs gaan doen.

JACOB

Ik belooft het.

EMMA

En niet zielig gaan zitten zijn.

JACOB

Ja.

EMMA

Ja, wat?

JACOB

Dat beloof ik.

EMMA

En dat je een belachelijk groot onderzoek gaat beginnen dat je nooit van je leven af krijgt.

JACOB

Dat is goed.

EMMA

En dat je eindelijk eens een nieuw jasje gaat kopen en dit ding weggooit. En je moet je oorharen knippen.

JACOB

Ja.

EMMA

En het licht op de gang uitdoen als je naar de wc bent geweest. En je moet gaan zitten tikken. En de wereld vooruit duwen. Want anders draait hij op een dag de verkeerde kant op en dan loopt alles in de soep.

Beloof het.

JACOB

Ik beloof het.

8

EMMA

We waren vijftientig jaar getrouwd. We stonden hier. Met zijn drieën. Jij, Piet en ik. Voor de televisie. We hadden onze jassen nog aan.

JACOB

We waren uit eten geweest. We hoorden buiten de telefoon al gaan. De redactie had je de hele avond non-stop proberen te bellen.

EMMA

Het is Hein. Hij is nuchter dus het is belangrijk. 'Emma, waar ben je! Zet een tv aan.' Doen we. Ik sta met de telefoon tegen mijn oor te kijken. Hein tettert er op los. We kunnen eerst niet goed zien wat er aan de hand is. Juichende mensen. Witte vlekken en regenbogen in beeld. Cameramannen die elkaar met hun spots in de lens schijnen. Wat is dit? Een krakersrel? Een voetbalwedstrijd?

JACOB

En dan iemand die op een muur zit en er met een hamer op aan het slaan is.

EMMA

'Emma, waarom ben je niet in Berlijn?!' Hein schreeuwt in mijn oor. 'De muur is gevallen!'

JACOB

De muur is gevallen. Jij sprint naar boven en haalt je koffertje. Ik ga achter je aan en roep tegen Piet dat hij een schone onderbroek en zijn tandenborstel moet pakken.

Hij trekt een pubergezicht, maar hij doet wat ik zeg.

EMMA

Gaan jullie mee?

JACOB

Natuurlijk gaan we mee.

EMMA

In de auto. Ik rijd zo hard als ik durf.

JACOB

Het is zes uur 's ochtends als we aankomen. Berlijn staat vast. Het is één grote verkeersopstopping.

EMMA

We laten onze auto achter en gaan te voet verder. Een paar uur later zijn we er. Weer voor een dag op het midden van de planeet.

JACOB

We doken de menigte in. We hielden elkaar goed vast om elkaar niet kwijt te raken. We komen over Unter den Linden dicht en dicht bij de Brandenburger Tor.

EMMA

En het is waar. Er staan mensen op de muur. Ik wil ook!

JACOB

Je was door het dolle. Je stond te huilen en te juichen tegelijk. Je moest er naar toe.

EMMA

Onbegrijpelijk. Het bord 'Achtung! Sie verlassen jetzt West Berlin' beklad met graffiti. Mensen met overduidelijke Ossie-spijkerbroeken hier! Knallend dronken!

JACOB

Ze zijn met hamers en mokers en pikhouwelen en beitels bezig hun woede te koelen op het beton. De Muurspechten. Hakken en tikken om die rotmuur uit hun stad te krijgen. Of om souvenirs te jagen. Ik vraag aan een besnorde dikkerd in een leren jack of ik mee mag doen en ik krijg zijn moker in mijn handen gedrukt. Ik begin op het beton in te slaan. Het gaat lekker. Het is goedkoop beton. Slechte kwaliteit.

EMMA

Als de dikke man met het jack zijn hamer terug wil kom je naar beneden, raapt een stuk beton op en geeft het aan Piet.

‘Hier,’ zeg je, ‘dit moet je bewaren.’

JACOB

Pieter houdt het stuk steen in zijn hand en kijkt me dan vragend aan.

EMMA

Wat moet ik hier nou mee?

JACOB

Dit moet je bewaren.

EMMA

Moet ik die stomme steen de hele nacht rondslepen?

JACOB

Ja. Dat moet je. En waag het niet om hem weg te gooien.

EMMA

Hij haalt zijn schouders op en steekt de steen in zijn zak.

JACOB

Wat jij wil. Zegt hij.

EMMA

En toen zijn we de grens over gegaan.

Muurspecht ging in première op 17 februari 2013 in Theater Bellevue in Amsterdam

Spel: Carola Arons en Marcel Hensema.

Regie: Paul Knieriem

www.theaterbellevue.nl

De auteur ontving voor het schrijven van dit toneelstuk een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds.

Willem de Vlam (1976) studeerde theaterwetenschap en een blauwe maandag rechten. Tijdens zijn studie was hij actief in het studententoneel, waar hij ook teksten voor schreef. In 2004 won hij met de tekst *3* een toneelschrijfprijs die toneelgroep het Syndicaat had uitgelooft. Samen met Tom Helmer richtte hij toneelgroep *Opium voor het Volk* op, en maakte van *3* een toneelvoorstelling, die werd opgenomen in de Serie Nieuwe Theatermakers. In de daaropvolgende jaren ontwikkelde hij zich als toneelschrijver en theatermaker. Willem de Vlam woont en werkt in Amsterdam.

Toneelwerk

De Zoon – 2010

Hond – 2009

Kanonnenvlees – samen met Tom Helmer – 2008

Grip – 2007

Overwinteren – 2007

Blind – samen met Tom Helmer – 2006

3 – 2004